

MIROSLAV JEŘÁBEK

K ČINNOSTI REDAKCE A VYDAVATELSTVÍ LIDOVÝCH NOVIN V BRNĚ

Lidové noviny, které byly založeny v roce 1893 advokátem a politikem dr. Adolfem Stránským, jsou spojovány s těmi nejlepšími tradicemi české žurnalistiky. Výzkumu tohoto deníku se dosud nejvíce věnovali Jiří Pernes¹, Jaromír Kubíček se Zdeňkem Šimečkem² a Danuše Kšicová³, Jaromír Dufek⁴, Jiří Hájek⁵ a Blanka Mašková⁶ – autoři diplomových prací obhájených na Filozofické fakultě v Brně v padesátých letech minulého století.

K tématu se váže i několik pamětí osobností (nejen) tohoto podniku, například Julia Firta⁷, Jaroslava Pilze⁸, Bedřicha Golombka⁹ a Eduarda Valenty¹⁰ Tento příspěvek bude proto zaměřen k zhodnocení významu a přiblížení některých neznámých a méně známých skutečností působení redakce Lidových novin v Brně.

¹ Jiří PERNES, *Svět Lidových novin 1893–1993, Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*, Praha 1993.

² Jaromír KUBÍČEK – Zdeňk ŠIMEČEK, *Brněnské noviny a časopisy od doby nejstarší až do roku 1975*, Brno 1976.

³ Danuše KŠICOVÁ, *Jak působila novinářská činnost Karla Čapka na výstavbu jeho malých próz*, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyněho, Brno 1956.

⁴ Jaromír DUFEK, *Literární a žurnalistická činnost Rudolfa Těsnohlídka v Lidových novinách*, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyněho, Brno 1957.

⁵ Jiří HÁJEK, *Jiří Mahen a literatura*, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyněho, Brno 1957.

⁶ Blanka MAŠKOVÁ, *Arnošt Heinrich. Jeho šéfredaktorství v Lidových novinách*, diplomová práce, Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyněho, Brno 1958.

⁷ Julius FIRT, *Knihy a osudy*, Brno 1994.

⁸ Jaroslav Pilz, *Národní 9*, Praha 1969.

⁹ Bedřich GOLOMBEK, *Dnes a zítra, K padesátce Lidových novin*, Brno 1944.

¹⁰ Eduard VALENTA, *Život samé psaní*, Praha 1970.

Původně se jednalo o lokální list zastupující zájmy Moravské lidové strany, noviny navazovaly na dříve vycházející Moravské listy (1889–1893).¹¹ Pozvolná proměna deníku začala po příchodu vzdělaného novináře Arnošta Heinricha v roce 1904, jehož všestranný talent podporoval majitel novin Adolf Stránský.

Redakce původně sídlila v prostorách domu ve Van der Strassově (dnes Kulešově) ulici číslo 5.¹² Ta se nachází v katastru Černých Polí v těsné blízkosti náměstí 28. října. V roce 1907 se přestěhovala do rohového třípatrového činžovního domu na tehdejší Rudolfské (dnes České) ulici číslo 6.¹³ Změna adresy brzy korespondovala s koncepčními změnami, zejména se zřízením vlastního parlamentního, politického a kulturního dopisovatele ve Vídni. Tuto práci zastával redaktor Karel Zdeněk Klíma.¹⁴

Heinrichovou zásluhou začali s listem spolupracovat uznávaní umělci Viktor Dyk, Karel Toman a Antonín Sova. Pro práci v redakci získal Heinrich i další osobnosti – S. K. Neumanna a Rudolfa Těsnohlídka. Po Neumannovi požadoval se železnou pravidelností fejetony, Těsnohlídek obstarával zpravodajství ze soudních síní.¹⁵ Redakční kruh posílil také nadaný novinář Hugo Vavrečka, autor zdařilých fejetonů a úspěšné satiry na monarchii František Lelíček ve službách Sherlocka Holmese.¹⁶ Rok po změně sídla patřily Lidové noviny ke čtyřem nejčtenějším listům na Moravě.¹⁷

Heinrich se jako řadový redaktor často dostával do sporů s šéfredaktorem Bohuslavem Štěchovským. Počátkem roku 1909 redakci opustil, aby se do ní v září 1910 opět vrátil a získal lepší pracovní pozici vedoucího redaktora (šéfredaktorem zůstal Štěchovský). Už o dva měsíce později přetáhl do redakce dalšího svého přítele ze studií, kterým byl Jiří Mahen. Uznávaný dramatik a spisovatel tu rozvinul především fejetonistickou tvorbu, která byla čtenáři velmi žádána.¹⁸

Vůdčí duch redakce se snažil podobu novin vylepšit i formou pravidelně vydávaných příloh. Největšího dosahu nabyly před první světovou válkou *Večery*, beletristická nedělní příloha listu (1911–1914). Přispíval do ní například hudební skladatel Leoš Janáček, jenž své stati o folklorní muzikální tvorbě prokládal i notovými zápisky. Nejvýraznějším autorem *Večerů* se ale stal básník, karikaturista

¹¹ Jaromír KUBÍČEK – Zdeněk ŠIMEČEK, c. d., s. 323–324.

¹² Tamtéž, s. 16. Rovněž *Internetová encyklopedie dějin města Brna*, Van der Strassova ulice, autor hesla Fl.

¹³ Dům si v letech 1857–1858 nechal postavit rytíř Chlumecký. Za tuto informaci děkuji dr. Jitce Sedlářové a Mgr. Martinu Číhalíkovi.

¹⁴ J. PERNES, c. d., s. 31.

¹⁵ Tamtéž, s. 30–34.

¹⁶ František WEYR, *Paměti 1., Za Rakouska (1879–1918)*, Brno 1999, s. 445.

¹⁷ J. PERNES, *Svět Lidových novin*, in: *Lidové noviny Arnošta Heinricha a dnešek*, Brno 2006, s. 21.

¹⁸ J. PERNES, *Svět Lidových novin 1893–1993, Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*, Praha 1993, s. 37.

a kreslíř evropské úrovně František Gellner, jenž v redakci pracoval tři léta před vypuknutím první světové války.¹⁹

Lidové noviny své čtenáře občas překvapily zvětšeným rozsahem a náročnějším pojetím zveřejněných příspěvků. Uvést můžeme zejména vánoční číslo tematicky zaměřené k dítěti a dětskému světu, které vyšlo 24. prosince 1910 v rozsahu neuvěřitelných sto dvanácti stran (!!). Strukturu tohoto vydání navrhl Hugo Vavrečka, autorsky se na něm podíleli například Adolf Kašpar, Viktor Dyk, Jiří Mahen, Jan Herben, Eugen Stanko Vráz a mnozí další. Zmínit je třeba i reakci redakce k úmrtí básníka Jaroslava Vrchlického v prosinci 1912. Jednalo se o poctu umělci v tehdejší českém tisku nevídanou.²⁰

Respektovaný moravský list své čtenáře informoval i o krvavém dění na balkánských bojištích. Ty se v letech 1912–1913 staly předzvěstí Velké války. Přímé osobní zkušenosti tu získali a zpravodajství z nich zajišťovali redaktori Rudolf Těsnohlídek a Hugo Vavrečka. Těsnohlídek byl povolán do Srbska a severní Albánie²¹, Vavrečka působil na bulharsko-turecké frontě.²² Vypuknutí světové války zasáhlo do chodu redakce velmi výrazně. Již v prvních válečných dnech musel narukovat František Gellner a brzy po něm dalších pět redaktorů.²³

Do armády byli povoláni S. K. Neumann a později i Arnošt Heinrich, kterého pro jeho osobitý styl života i nejbližší přátelé často neviděli jinde než v redakčních místnostech a přilehlých kavárnách, hospodách a vinárnách.²⁴ Heinrich s Neumannem se z války vrátili, František Gellner byl prohlášen za nezvěstného už v září 1914 na haličské frontě. Do redakce Lidových novin mu v onom roce přišla pohlednice od přítele ze Sudánu s výzvou „*Gellnere, utečte z Evropy!*“²⁵ Za zmínku stojí i skutečnost, že člen redakce Rudolf Těsnohlídek inicioval v roce 1915 v Bílovicích nad Svitavou vystavění pomníku padlým spoluobčanům, který patří k vůbec prvním v Evropě.²⁶

List se po celou dobu války snažil nepodléhat oficiální válečné propagandě. V březnu 1915 bylo jeho vydávání na dva týdny zastaveno. Heinrich udržoval po návratu z armády spojení s pražskou protirakouskou organizací Maffie a od roku 1917 redakce přebírala informace velkých anglických, francouzských

¹⁹ Bohumil MARČÁK – Bronislava GABRIELOVÁ, *Přílohy Lidových novin a jeden zapomenutý večerník*, in: *Lidové noviny Arnošta Heinricha a dnešek*, Brno 2006, s. 26.

²⁰ K Z K, *O jednom velkém čísle*, *Lidové noviny*, 15. březen 1942, nestr.

²¹ J. PERNES, *Svět Lidových novin 1893–1993, Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*, Praha 1993, s. 35–36.

²² Hugo VAVREČKA, *Život je spis román* (ed. Nina Pavelčíková), Třebíč-Ostrava 1997, s. 14.

²³ J. PERNES, *Svět Lidových novin 1893–1993, Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*, Praha 1993, s. 46.

²⁴ F. WEYR, c. d., s. 441.

²⁵ Karel GELLNER, *zaslaný diskusní příspěvek*, in: *Lidové noviny Arnošta Heinricha a dnešek*, Brno 2006, s. 171.

²⁶ Markéta KMUNÍČKOVÁ, *S. K. Neumann a Rudolf Těsnohlídek v Bílovicích nad Svitavou*, oborová práce obhájená v Historickém ústavu FF MU (vedoucí práce Mgr. Miroslav Jeřábek), Brno 2002, s. 35–36.

a italských novin, pokud jejich zprávy nebyly v rozporu s cenzurními pokyny. Lidové noviny zesílily zpravodajství z dění v Praze a odvažovaly se i kritiky veřejných poměrů. Na sklonku války proto získaly pověst snad jediného nezávislého českého deníku.²⁷

Velká válka s sebou přinesla prudký vzestup zájmu o noviny a jejich zpravodajství, neboť se v této době jednalo o jediný možný zdroj informací. Postoje redakce se projevovaly ve vysokém nákladu (v rámci Brna nejvyšším), v němž byly noviny tištěny. V předposledním válečném roce vycházely „Lidovky“ v tiráži převyšující 60 tisíc výtisků (raník 34 800, večerník 27 tisíc výtisků).²⁸ Roku 1919, kdy kulminoval zájem obyvatelstva o politiku, se náklad zvýšil na 54 tisíc ráno a 34 tisíc výtisků odpoledne.²⁹

Revolučních událostí v říjnu 1918 v Brně se agilním způsobem účastnili i vůdčí osobnosti Lidových novin – Adolf Stránský a Arnošt Heinrich. Oba se stali členy Národního výboru, Stránský byl krátce na to jmenován ministrem obchodu a Heinrich byl povolán k práci poslance Revolučního národního shromáždění.³⁰ Šéfredaktorem novin se přitom stal až v září 1919. Z jeho iniciativy byla hned v následujícím roce zřízena filiální redakce v Praze s vedoucím redaktorem Karlem Zdeňkem Klímou.³¹

Heinrich musel být nesporně mimořádnou osobností. Jeho přátelé a podřízení z redakce se o něm ve svých vzpomínkách vyjadřují v superlativech, vadila jim ovšem jeho neurotická povaha a záliba v abnormálním pití. Uznávaný právní myslitel František Weyr ho charakterizoval jako „zcela originální, vysloveně žurnalistický talent, a to jak perem, tak i v organizační rovině“.³² Redaktor Eduard Valenta o něm píše jako o novinářském Napoleonovi a kolosu. Jeho přítel, kolega Bedřich Golombek, zdůrazňoval, že Heinrich představuje nejvyšší žurnalistickou školu v zemi.³³

Období první republiky se stalo dobou vrcholné úrovně Lidových novin. Ty se už počátkem dvacátých let profilovaly jako velký deník celostátní působnosti s rozsáhlým a kvalitním zahraničním zpravodajstvím, ekonomickými zprávami a analýzami i silnou kulturní orientací.³⁴ Vedení listu vytvořilo síť zahraničních zpravodajů, mezi nimiž byli vynikající spisovatelé a novináři Richard Weiner v Paříži, Egon Erwin Kisch v Berlíně, Eugén Erdély ve Vídni nebo krátce Berty Ženatý v New Yorku.³⁵

27 J. KUBÍČEK – Z. ŠIMEČEK, c. d., s. 120.

28 Tamtéž, s. 121.

29 Tamtéž, s. 167.

30 J. PERNES, *Svět Lidových novin 1893–1993, Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*, Praha 1993, s. 52.

31 TÝŽ: *Svět Lidových novin*, in: *Lidové noviny Arnošta Heinricha a dnešek*, Brno 2006, s. 22.

32 F. WEYR, c. d., s. 439.

33 E. VALENTA, c. d., s. 124.

34 J. KUBÍČEK – Z. ŠIMEČEK, c. d., s. 164.

35 J. PERNES, *Svět Lidových novin, Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*, Praha 1993, s. 58.

K úspěchu novin přispěla i skutečnost, že svým redaktorům a spolupracovníkům dávaly velkou svobodu písemného projevu. Oficiálně se označovaly za nezávislý a nestranný list sloužící hlavně inteligenci.³⁶ Znamou skutečností je, že v politické rovině se nejvíce přikláněly k postojům Hradu.

Deník se nehlásil k žádné politické straně s výjimkou krátkého období let 1925–1928, kdy byl označen za orgán Národní strany práce, kterou založil majitel novin Jaroslav Stránský. V této době vycházel list v nákladu 35 tisíc výtisků ráno a 40 tisíc výtisků odpoledne. Nová politická strana, v jejímž čele stáli zejména někteří profesoři Masarykovy univerzity a další moravští vzdělanci, se však do parlamentu neprosadila. Jejím členům a stoupencům pak bylo doporučeno posílit řady národních socialistů.³⁷

Dvacátá a třicátá léta jsou dobou, kdy v listu pracovali velké osobnosti české literatury spolu s osobnostmi z univerzitního prostředí. V pražské redakci byli zaměstnáni bratři Karel a Josef Čapkovi a spisovatel Eduard Bass. Renomé brněnské redakce posilovali literární vědec Arne Novák, muzikolog Gracián Černušák nebo právní expert František Weyr. V novinách zveřejňovali své literární práce například Fráňa Šrámek, Karel Poláček, František Langer, Jaroslav Hašek a Jaromír John. Výčet spisovatelů, kteří spolupracovali s Lidovými novinami, by byl velmi široký.³⁸

Pro celkový vzhled novin nabylo velké důležitosti angažování malíře a grafika Eduarda Miléna. Ten ve své práci usiloval o harmonii tištěného slova, kreseb a fotografií.³⁹ Výtvarnou část listu spoluvytvářeli i další umělci – z Prahy Hugo Boettlinger, Miloš Jiránek, Adolf Kašpar, Vítězslav Brunner, Josef Lada a Zdeněk Kratochvíl, z Brna kromě Miléna i Stanislav Lolek, Otakar Mrkvička a Ondřej Sekora.⁴⁰

Státotvorný duch novin i renomé, které si získaly především mezi českou inteligencí, dosvědčuje například mimořádné číslo listu, které vyšlo v rozsahu osmdesáti osmi stran u příležitosti zahájení Výstavy soudobé kultury v Československu.⁴¹ Tehdejší šéfredaktor Klíma zveřejnil v listu úvodník s názvem „Pyšný den“⁴², deník svou práci představoval také ve vlastním výstavním stánku. V hlavním průvodci výstavy můžeme najít i dobovou reklamu: „*Lidové noviny – nej-spolehlivější, nejzajímavější, nejrychlejší. Neštvou a nelhou.*“⁴³

³⁶ J. KUBÍČEK – Z. ŠIMEČEK, c. d., s. 164.

³⁷ Tamtéž, s. 160.

³⁸ J. PERNES, *Svět Lidových novin, stoletá kapitola v dějinách české žurnalistiky, kultury a politiky*, Praha 1993, s. 66.

³⁹ Jan RAJLICH, St., *Brněnské Lidové noviny a Eduard Milén*, in: *Lidové noviny Arnošta Heinricha a dnešek*, Brno 2006, s. 55–63.

⁴⁰ J. PERNES, *Svět Lidových novin, Stoletá kapitola v dějinách české žurnalistiky, kultury a politiky*, Praha 1993, s. 77–79.

⁴¹ Speciální ranní vydání Lidových novin ze dne 27. května 1928.

⁴² Karel Zdeněk KLÍMA, *Pyšný den*, in: *Lidové noviny*, 26. 5. 1928, s. 1.

⁴³ Jaroslav SVRČEK – Vladimír ÚLEHLA, *Hlavní průvodce Výstavy soudobé kultury v ČSR*, Brno 1928.

Ve dvacátých letech zůstávalo těžiště listu stále v Brně. Na základě vzpomínkových knih redaktorů Bedřicha Golombka a Eduarda Valenty si můžeme vytvořit bližší představu o organizaci redakčních místností a majetkových poměrech v domě na České ulici číslo 6. V přízemí domu se nacházelo Horníčkovu uzenářství s oblibou navštěvované zaměstnanci vydavatelství Lidových novin, jejichž redakce a další provozy sídlily v prvním patře.⁴⁴ Obchodní oddělení, šéfredaktor a redakce tu disponovaly sedmi velkými místnostmi, které měly okna do České ulice.⁴⁵ Mimo nich se na patře nacházela místnost se třemi telefonními budkami, místnůstky pro stenografy, kuchyně, chodby a různé kouty s redakčními věcmi. To vše dohromady tvořilo až jakési bludiště, v němž se cizí návštěvníci stěží orientovali.⁴⁶

O patro výše se nacházel byt šéfredaktora Heinricha, nad nímž bydlela rodina Stránských.⁴⁷ Ve dvoře byla postavena přízemní budova, v níž se – pravděpodobně až do roku 1928 – nacházela tiskárna.⁴⁸ Majitelé novin, jejich obchodní oddělení, šéfredaktor, redakce a tiskárna tak sídlili na stejné adrese.

Chod vydavatelství nepříznivě ovlivnila sebevražda Rudolfa Těsnohlídka v lednu roku 1928. Nadaný umělec si vzal život přímo v redakci, stejného dne zemřel v nemocnici.⁴⁹ Na sklonku roku 1931 zemřel zakladatel novin Adolf Stránský.⁵⁰ Další smutnou událostí bylo úmrtí Arnošta Heinricha v květnu roku 1933. Bedřich Golombek ho výstižně charakterizoval jako „našeho znamenitého kapitána a tvůrce moderních českých novin.“ Přiznal dokonce, že to byla právě jeho osobnost, která ho motivovala k napsání vzpomínkové knihy k padesátému výročí Lidových novin.⁵¹

Po Heinrichově smrti se těžiště řízení a hlavní redakce Lidových novin postupně přemísťovaly do Prahy. Nový šéfredaktor, Eduard Bass, se sice na přání Jaroslava Stránského na pár měsíců přestěhoval do Brna, avšak rodinnými i literárními kořeny byl doma v Praze, což musel uznat i majitel listu.⁵² V pražské redakci se také začali prosazovat vynikající novináři, spisovatelé, literární vědci a další odborníci, jakými byli Ferdinand Peroutka, Hubert Ripka, Karel Poláček, Václav Černý, Jiří Hejda, Ivo Ducháček nebo Emanuel Moravec.⁵³

44 E. VALENTA, c. d., s. 131.

45 B. GOLOMBEK, c. d., Brno 1944, s. 61.

46 Tamtéž, s. 61–67.

47 E. VALENTA, c. d., s. 125.

48 B. GOLOMBEK, c. d., s. 68.

49 B. GOLOMBEK, c. d., s. 208–209.

50 J. PERNES, *Svět Lidových novin, Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*, Praha 1993, s. 82.

51 B. GOLOMBEK, c. d., s. 255.

52 J. FIRT, c. d., s. 92–93.

53 J. PERNES, *Svět Lidových novin, Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky*, Praha 1993, s. 85–86.

Brněnská část redakce byla po Heinrichově smrti řízena dr. Františkem Šelepou, dalšími výraznými osobnostmi tu byli nadaní literáti Bedřich Golombek a Eduard Valenta, lingvista-samouk Pavel Váša a nestor zpravodajství Otakar Klusáček. K posílení jejich práce byl povolán Ivan Herben, syn vynikajícího novináře Jana Herbena. V posledních letech republiky se stal šéfredaktorem tohoto pracoviště na České ulici.⁵⁴ Podle archivních zdrojů byli ve třicátých letech v pozici mimořádných redaktorů profesori Masarykovy univerzity Arne Novák, Gracián Černušák a Dobroslav Krejčí.⁵⁵ Velkým množstvím textů s různými náměty přispíval i jejich kolega z Právnické fakulty František Weyr.

Širší veřejnosti jsou jako autoři známi především Bedřich Golombek a Eduard Valenta, a to svou knihou o svérázném polárníkovi Janu Welzlovi.⁵⁶ Pozornost si zaslouží i redaktor Pavel Váša, jehož jazykovědnou práci musel uznat i tehdy mladý profesor české literatury na Masarykově univerzitě František Trávníček. Společně pak vydali Slovník jazyka českého. Pro autory i nakladatelství Borový, které patřilo k Lidovým novinám, se kniha stala i značně výdělečným titulem.⁵⁷

Na sklonku první republiky vycházel list v nákladu 45 tisíc výtisků ráno a 52 tisíc výtisků odpoledne.⁵⁸ Lidové noviny patřily v rámci českého tisku k hlavním obráncům suverenity Československé republiky, jejich majitel Jaroslav Stránský a některé další osobnosti listu náleželi do takzvaného „válečného tábora“ českých politiků a významnějších novinářů, kteří odmítali kapitulaci před nacistickým Německem.⁵⁹

Rodina Stránských bydlela v domě na České ulici číslo 6 až do březnové okupace českých zemí v březnu 1939. Spolu s rodiči tu vyrůstali syn Jan (*1913), zahraniční korespondent listu ve Vídni a Londýně (v letech 1937 až 1939 na vojenské službě), a dcera Anna (*1917). Podle zachovalých policejních dokumentů emigroval Jaroslav Stránský těsně před okupací nebo krátce po ní, jeho žena Milada i s dětmi uprchla z Protektorátu v červenci tohoto roku.⁶⁰ Od roku 1941 byl Jaroslav Stránský ministrem londýnské exilové vlády, syn Jan působil v československé zahraniční armádě.⁶¹

Po okupaci zbytku republiky a vzniku Protektorátu Čechy a Morava vycházely Lidové noviny s podtitulem List Národního souručenství. Tento podnázev můžeme v deníku pozorovat až do 14. března 1942. V tiráži novin nacházíme také informaci,

⁵⁴ J. FIRT, c. d., s. 92–93.

⁵⁵ Moravský zemský archiv (dále MZA), fond G 426 – Lidové noviny, kart. 47, inv. č. 2 H 9.

⁵⁶ Jan Eskymo WELZL, B. GOLOMBEK, E. VALENTA, *Třicet let na zlatém severu*, Praha 1932.

⁵⁷ J. FIRT, c. d., s. 93–101.

⁵⁸ J. KUBÍČEK – Z. ŠIMEČEK, c. d., s. 167.

⁵⁹ J. FIRT, c. d., s. 281–282.

⁶⁰ Archiv města Brna, fond Z 1 – policejní pobytová evidence obyvatel Brna z let 1919–1953, krab. 3/50, karta Jaroslav Stránský.

⁶¹ Internetová encyklopedie dějin města Brna, heslo Jan Stránský, autor hesla Menš. Rovněž webové stránky MUDr. Martina Jana Stránského, www.narodni.cz.

že list vydává a tiskne Lidová tiskárna v Brně s. z. s. r. o.⁶² Pozici šéfredaktora listu zastával po celou dobu války Leopold Zeman, jenž byl po osvobození odsouzen za kolaboraci. Snahu vedení novin o udržení alespoň částečné autonomie však potvrzuje právě příklon k organizaci Národní souručenství.

Brněnská redakce se snažila i v krajně nepříznivých podmínkách posilovat národní sebevědomí svých čtenářů. Svědčí o tom například stížnost Úřadovny říšského protektora v Brně ze srpna 1939 vůči Lidovým novinám. Okupanti s ne-libostí nesli, že se v listu „velmi často objevují stará pojmenování ulic a náměstí, přičemž se opomíjejí nová německá pojmenování.“⁶³ Šéfredaktor Ivan Herben byl na konci roku 1939 zatčen pro účast v odboji. Celou válku pak byl vězněn v koncentračním táboře.⁶⁴ Spojení s odbojovými organizacemi udržoval i Bedřich Golombek, jenž je i autorem působivé knihy *Co nebude v dějepise*, která se váže k této době.⁶⁵

Redakci po Herbenově uvěznění postupně řídili František Šelepa a Vladimír Hrnčíř. Eduard Milén přežil válku v prostředí Baťova koncernu ve Zlíně. Rovněž Eduard Valenta pracoval už od roku 1936 ve službách tohoto gigantu, za války mu bylo ovšem znemožněno pracovat v novinách. Svou tehdejší životní situaci částečně přetavil do románu *Jdi za zeleným světlem*, jenž vyšel v roce 1956. Zdravotními potížemi sužovaný František Šelepa, velká autorita listu, odešel z redakce na konci března 1944, zemřel v Brně v dubnu 1945.

Na konci listopadu 1942 se z dosud neznámých důvodů celý podnik Lidových novin přestěhoval na novou adresu Kiosk 7 (dnes Moravské náměstí).⁶⁶ Po osvobození vycházel list s názvem *Svobodné noviny*, vydavatelem bylo Sdružení kulturních organizací. Krátce po únorovém převratu se stal novým vydavatelem Syndikát českých spisovatelů. Zajímavou skutečností je, že se komunisté rozhodli vrátit k původnímu názvu *Lidové noviny*, který obnovili v květnu 1948. Brněnská redakce (pracoval v ní například básník Oldřich Mikulášek) v této době sídlila na ulici 9. května (dnes Rašínova), existovala tu pravděpodobně do roku 1952, kdy byl list sloučen s týdeníkem *Literární noviny*.⁶⁷

Jaroslav Stránský byl v letech 1946 až 1948 ministrem školství a osvěty za národní socialisty, poté musel z republiky znovu uprchnout. Pracoval v exilových organizacích, zemřel roku 1973 v Londýně. Pohřben je na brněnském hřbitově. Jeho syn Jan působil po roce 1948 v Radiu Svobodná Evropa v Mnichově a New

62 Lidové noviny, 14. března 1942.

63 MZA, fond G 426 – Lidové noviny, kart. 47, inv. č. 2 H 12.

64 Milan CHURÁŇ a kol., *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století*, Praha 1999.

65 B. GOLOMBEK, *Co nebude v dějepise*, Brno 1946. Rovněž Internetová encyklopedie dějin města Brna, heslo Bedřich Golombek, autor hesla Menš.

66 *Důležité upozornění*, Lidové noviny, 22. listopadu 1942, s. 9.

67 J. KUBÍČEK – Z. ŠIMEČEK, c. d., s. 324.

Yorku i v dalších exilových organizacích. Zemřel roku 1998 v americkém Connecticutu v roce 1998.⁶⁸

Po významnějších tvůrcích a členech redakce Lidových novin byly pojmenovány některé brněnské ulice. Heinrichova se nachází v Masarykově čtvrti, Klušáčkova a Šelepova (s populárním klubem) v Králově Poli. Po Eduardu Milénovi byla pojmenována ulice na Lesné. Tohoto umělce připomíná i pamětní deska s reliéfem na domě v Nerudově ulici číslo 7.

Na fasádě domu s adresou Česká 6 ovšem chybí pamětní deska, která by připomínala dobu působení vydavatelství Lidových novin v tomto místě. Nejednalo se totiž jen o redakci významného listu, ale přímo o instituci, která po dobu minimálně jedné generace formovala ducha českého národa, zejména jeho inteligenci. Tato skutečnost byla určena i dominantní rolí tisku a tištěného slova, a to i po roce 1923, kdy začalo pravidelné vysílání Československého rozhlasu.

Širší veřejnost by mohla více vědět i o politickém významu tohoto vydavatelství. Státotvorné, demokratické a občanské postoje zastávali majitelé, zaměstnanci podniku a členové redakce v době sklonku Rakouska-Uherska, první republiky, německé okupace českých zemí i v krátkém svobodném období po druhé světové válce.

SUMMARY ON THE ACTIVITIES OF LIDOVÉ NOVINY PUBLISHING HOUSE IN BRNO

Publishing Lidové noviny (The People's Paper) daily unquestionably ranks among the pinnacles of Czech journalism of the first half of the 20th century. The newspaper was founded in 1893 by a lawyer and liberal politician Adolf Stránský and later led by his son Jaroslav. The rise of the daily can be ascribed first and foremost to Arnošt Heinrich, an editor and chief editor since 1919, who won many significant Czech artists for the editorial office work, external contribution as well as creation of fine arts.

The big four-storey house at Česká Street No.6 in the city centre of Brno remains a silent witness of the activities of this publishing house whose owners and employees consistently maintained state-forming and democratic positions during the Austro-Hungarian Empire, first and second republic, occupation of the Czech lands and the short period after the World War II.

⁶⁸ Internetová encyklopedie dějin města Brna, hesla Jaroslav a Jan Stránský, autoři hesel RČ a Menš. Rovněž webové stránky MUDr. Martina Jana Stránského www.narodni.cz.

